

FIND ENERGIEN

ELSPAREFONDENS SKOLEKAMPAGNE

Forvaltningens Drejebog til
energibesparelser på skolerne

ELSPAREFONDEN

Indledning

Indhold

Hvorfor samarbejde med Elsparefonden	3
Hvad kan forvaltningen bruge Drejebogen til	3
Fra beslutning til besparelser – en praktisk trin-for-trin guide til energibesparelser	4
1. Sæt holdet – sådan får I en projektorganisation op at stå	6
2. Fra beslutning til handling – kend potentialet og læg en plan for processen	8
3. Hvor kan der spares mest – sådan kortlægger I besparelspotentialet	10
4. Renovering eller optimering – sæt ambitionsniveauet og definer projektet.	12
5. Høst besparelserne – gennemfør driftsoptimeringer på skolerne	14
6. Tænk stort – gennemfør renoveringer på skolerne	16

Hvorfor samarbejde med Elsparefonden

- Værktøjer
- Vejledning
- Sparring

Elsparefonden vurderer, at der kan spares mindst 25 % på elregningen på de fleste skoler i landets kommuner. Det varierer naturligvis, hvor meget den enkelte kommune kan spare, ligesom det varierer, hvor meget der kan hentes af besparelser på den enkelte skole. Du kan finde eksempler på andres erfaringer under "cases" i Forvaltningens Værktøjskasse.

I mange tilfælde kan der spares meget blot ved at sørge for, at anlæg og apparater er indstillet og anvendes rigtigt. I andre tilfælde er der behov for udskiftning af anlæg og apparater eller en decideret renovering af bygninger - dette kan fx oftest med fordel gøres i forbindelse med et større skolerenoveringsprojekt i kommunen.

Uanset hvilke besparelser, der kan hentes hos jer, kan Elsparefonden hjælpe med sparring og vejledning i, hvordan I finder besparelserne. Vi har udviklet og testet en række værktøjer, som du finder i Forvaltningens og Skolens Værktøjskasse.

Hvad kan forvaltningen bruge Drejebogen til

- Overblik
- Inspiration
- Fleksibilitet

For kommunens Skole- og Tekniske Forvaltninger er der, i samarbejde med Økonomiforvaltningen, behov for at skabe overblik over besparelspotentialet. Hvor kan der spares? Hvor meget kan der spares? Og hvordan og hvornår kan besparelserne realiseres? Kender I svarene på disse spørgsmål, har I et stærkt fundament til at nå jeres mål.

Denne drejebog giver mange af svarene og er forhåbentligt et velkomment værktøj for både den projektansvarlige og andre involverede i processen. Lige fra planlægningsfasen og til projekterne skal gennemføres ude på de enkelte skoler. Drejebogen er inddelt i seks trin med henvisninger til værktøjerne du finder i Forvaltningens Værktøjskasse og Skolens Værktøjskasse, samt tips til at lette processen.

Vi har gennem kvalitative undersøgelser forsøgt at udvikle en drejebog, der når bredest muligt ud og giver svar på flest mulige spørgsmål. Da der er væsentlige forskelle på, hvordan den enkelte kommune er organiseret, og hvor kommunen befinder sig i processen, har vi tilstræbt at lave et fleksibelt værktøj. Elsparefonden ønsker ikke at diktere en bestemt proces, som skal følges for at opnå succes. Der er mange måder at gøre tingene rigtigt på. Drejebogen er derfor tænkt som inspiration og en tjekliste, som kan tilpasses netop dig og din kommune.

Energibesparelser trin for trin

Trin 1: Organisering

Sæt holdet – sådan får I en projektorganisation op at stå

- Sæt holdet
- Få forankret projektet
- Lav en formel projektorganisation

En god projektorganisation er essentiel for projektets succes. Få en formel organisation på plads fra start med tydelig placering af ansvar og opgaver.

Trin 2: Vurdering og igangsætning

Fra beslutning til handling – kend potentialet og lav en handlingsplan

- Vurder potentialet
- Opsaml viden
- Lav en handlingsplan

Få cirkatal på kommunens besparelsepotentiale, så I kan vurdere, hvor stort potentialet er i jeres kommune. Beslut den videre proces og lav en handlingsplan.

Trin 3: Kortlægning

Hvor kan der spares mest – sådan kortlægger I besparelsepotentialet

- Kortlægning
- Anvendelse af værktøjerne
- Involvering af skolerne

Brug værktøjerne i Skolens Værktøjskasse til at få bedre overblik over, hvad, hvor og hvor meget, der kan spares. Involver skoleledelsen og det tekniske servicepersonale i projektet.

Trin 4: Projektdefinition

Renovering eller optimering – sæt ambitionsniveauet og definer projektet

- Vurder potentialet
- Sæt ambitionsniveauet
- Definer projektet og lav finansieringsplan

Saml informationerne fra kortlægningen og brug pejlemærker og Pejlemærkeberegneren til at vurdere potentialet. Beslut, hvor I vil sætte ind og i hvilket omfang – renovering eller driftsoptimering.

Trin 5: Optimering

Høst besparelserne – gennemfør driftsoptimeringer på skolerne

- Anvend værktøjerne til driftsoptimering
- Implementer anbefalinger
- Fasthold fokus og opfølgning

Gennemfør målrettede driftsoptimeringer på kommunens skoler vha. værktøjerne i Skolens Værktøjskasse. Fasthold fokus på skolerne og projektet.

Trin 6: Renovering

Tænk stort – gennemfør renoveringer på skolerne

- Tænk i godt skolebyggeri
- Råd til processen
- Hent inspiration og viden

Gennemfør målrettede renoveringsprojekter på kommunens skoler. Søg råd, inspiration og vejledning i at tænke både energi, pædagogik og økonomi sammen for at opnå det bedste skolebyggeri.

Trin 1: Sæt holdet – sådan får I en projektorganisation op at stå

Sæt holdet

Det er vigtigt at få sat det rigtige hold, så projektet kommer godt fra start og bliver gennemført på alle niveauer i kommunen. Vi anbefaler, at projektet forankres i Skoleforvaltningen, men med en tværorganisatorisk styregruppe, der sikrer inddragelse af kommunens øvrige forvaltninger bl.a. Teknik- og Økonomiforvaltningen, den administrative og politiske ledelse, samt skolernes ledelse.

Sæt holdet

At høste elbesparelser på kommunens skoler gennem driftsoptimering og/eller renovering kræver inddragelse og samarbejde mellem mange aktører på tværs af forvaltninger og roller. Der skal tages højde for både ledelsesmæssige og pædagogiske aspekter i skolerne, ligesom der er energi- og bygningsmæssige aspekter af processen. Derudover er der en række beslutningstagere på det politiske og administrative niveau, samt en masse brugere og medarbejdere på skolerne, der skal inddrages forskellige steder i processen. Hvem, der præcis får hvilke hatte på, og hvornår vil være forskelligt fra kommune til kommune. I de følgende afsnit får du inspiration til, hvordan I kan organisere projektet.

Forankring af projektet i Skoleforvaltningen

Projektet skal forankres i organisationen, hvor det giver bedst mening. Elsparefonden foreslår, at implementeringen af Skolekampagnen og de afledte aktiviteter og projekter forankres i Skoleforvaltningen. Det er Skoleforvaltningen, der har den største og mest tilbunds gående

Forankring af projektet i skoleforvaltningen

viden på skoleområdet og om de mange aspekter, der er vigtige for at sikre et succesfuldt projekt.

Elsparefondens Skolekampagne har sit udgangspunkt i en helhedstænkning, hvor elbesparelser tænkes sammen med de trivselsmæssige forbedringer som en driftsoptimering eller renovering af skolernes udstyr vil medføre. Det korte budskab er, at de midler, der i øjeblikket overforbruges på elregningen, bruges bedre på et kvalitetsløft af skolens rammer. Et kvalitetsløft, som vil resultere i både bedre skoler og bedre driftsøkonomi.

Forslag til organisationsmodel

Det er vigtigt, at projektet forankres, der hvor der er beslutningskraft til at iværksætte disse kvalitetsløft. Men da energieffektiviseringsprojekter også involverer både tekniske, bygningsmæssige og økonomiske aspekter, kan skoleforvaltningen ikke stå alene med opgaven. Det er derfor oplagt at skabe en projektorganisation, der sikrer samarbejde på tværs af kommunens forvaltninger og politiske ledelse og udvalg.

Elsparefonden foreslår, at Skoleforvaltningen nedsætter en tværorganisatorisk styregruppe, bl.a. med repræsentanter fra Teknik- og Økonomiforvaltningerne, som varetager den overordnede styring af projektet. Derudover kan der nedsættes flere arbejdsgrupper, som tager sig af den praktiske udførelse af opgaverne. Se forslag til organisationsdiagram på modsatte side.

Projektorganisationen

“Det gik hurtigt op for os, hvor vigtigt det var at involvere alle på tværs af politiske partier og forvaltninger. Det har sikret fælles fodslag og gennemførelse af projektet i praksis”.

Bo Niebuhr, Energiansvarlig, Frederikshavn Kommune.

Se hvordan de fik hånd om processen i casen fra Frederikshavn i Forvaltningens Værktøjskasse.

Trin 2: Fra beslutning til handling – kend potentialet og lav en handlingsplan

Vurder det umiddelbare
potentiale

Opsaml viden

Lav en handlingsplan

Brug Forvaltningens Værktøjskasse til at vurdere kommunens umiddelbare potentiale for elbesparelser på skolerne. Pejlemærkerne og Pejlemærkeberegneren er en god måde at få et billede af, hvor stort potentialet på netop jeres skoler er. Det er også vigtigt at sikre, at al eksisterende viden om skolernes energimæssige tilstand inddrages i projektet. Læg derefter en plan for den videre proces – hvordan kommer I videre, og hvem skal inddrages. Punkterne i planen vil naturligvis være forskellige fra kommune til kommune, men bør som minimum indeholde en plan for udrulning af Skolens Værktøjskasse og opfølgning på de iværksatte aktiviteter på skolerne.

Vurder det umiddelbare potentiale

Hvor godt eller galt står det til på kommunens skoler, og hvor meget kan der egentlig spares? Elsparefonden har udviklet tre pejlemærker, som gør det enkelt at vurdere, hvor godt eller skidt det nuværende elforbrug er. Information om pejlemærkerne findes i Forvaltningens Værktøjskasse. Pejlemærkerne ligger også til grund for Pejlemærkeberegneren, som kan udregne besparelspotentialet for en skole på baggrund af information om skolens nuværende kWh/m². Begge værktøjer kan give en god indikation af, hvor stort besparelspotentialet er og vil være med til at sætte kroner og øre bag projektet.

Opsamling af eksisterende viden

Arbejdsgruppen skal kortlægge erfarings- og vidensniveau for efterfølgende at beslutte, hvordan processen bedst angribes. Det er derfor en god ide at opsummere og opsamle arbejdsgruppens og styregruppens viden og erfaringer på området, for at sikre at alle perspektiver og muligheder inddrages. Fx har kommunens energiansvarlige ofte en stor viden om, hvordan energiforbruget i kommunen ser ud. Kommunens grønne regnskaber er ligeledes en indikator på vigtige indsatsområder mm. Måske er der allerede foretaget en kortlægning af skolernes energiforbrug, der kan pege på lavthængende frugter.

Indhentning af anden viden

Det er også vigtigt at indhente viden, som ikke umiddelbart relateres til et energieffektiviseringsprojekt. Det kan fx være viden om hvilke pædagogiske mål, der på nuværende tidspunkt ikke opfyldes af skolernes fysiske rammer. Hvordan er brugen af skolerne – er der fx svømmehal, aftenskole m.v.? Er der udarbejdet visionsplaner el. lign. for skolerne, som kan være relevante at tænke ind i projektet? Og ikke mindst skal projektet selvfølgelig relateres til allerede planlagte renoveringer.

Plan for den videre proces

Når den eksisterende viden på området er kortlagt, er næste skridt at lægge en plan for at få projektet sat i gang. Hvad skal der ske, og hvem skal inddrages hvornår og hvordan? Som udgangspunkt vil Elsparefonden foreslå, at I starter med en kortlægning af skolernes tilstand ved hjælp af Skolens Værktøjskasse (Trin 3). Her vil der være behov for, at I lægger en plan for, hvordan Værktøjskassen bliver taget i brug på skolerne. Det kan også være nødvendigt at inddrage andre dele af forvaltningen og/eller det politiske niveau, før I går videre. Det kan evt. være en mulighed at få løbende sparring fra Elsparefondens Kunderådgivning.

Planen bør indeholde følgende punkter:

- Plan for inddragelse af øvrige dele af forvaltningen/det politiske niveau
- Plan for inddragelse af skolerne
- Plan for udrulning af Skolens Værktøjskasse (se også Trin 3 – Kortlægning)
- Mål for aktiviteterne
- Plan for finansiering og for anvendelse af økonomiske incitamentter som gevinstdeling og energisparepuljer
- Plan for opfølgning af aktiviteter
- Løbende evaluering af igangsatte aktiviteter
- Erfaringsdeling mellem skolerne

Trin 3: Hvor kan der spares mest – sådan kortlægger I besparelsepotentialet

Kortlægning

Anvendelse af værktøjerne

Involvering, opfølgning og evaluering

Brug Skolens Værktøjskasse til at gennemføre en nærmere kortlægning af besparelsepotentialet på kommunens skoler. Værktøjskassen hjælper med at finde de største elforbrugere og giver også forslag til forbedringer.

Anvendelse af Skolens Værktøjskasse kræver involvering af skolelederne og skolernes tekniske servicepersonale, som skal bruge værktøjerne i samarbejde med kommunens energiansvarlige.

Kortlægning

Hvor meget den enkelte skole kan spare på elforbruget, hvad et kvalitetsløft kan indeholde, og hvor omfangsrig indsatsen skal være, er afhængigt af den enkelte skoles alder, stand, udstyr mm. I de fleste tilfælde vil det kræve en kortlægning af tilstand og forbrug, som skal foretages på alle kommunens skoler.

Skolens Værktøjskasse indeholder en række værktøjer til at stille diagnosen på skolernes energimæssige helbredstilstand. Dermed får I et billede af, hvor meget der kan spares, hvor og hvordan. Ofte vil der efterfølgende være brug for en mere tilbundsgående vurdering, fx foretaget af en rådgiver, men kortlægningen vil give forvaltningen mulighed for at vurdere projektets omfang og potentiale.

Proces for anvendelse af Skolens Værktøjskasse

For at sikre optimal anvendelse af Skolens Værktøjskasse på kommunens skoler er det vigtigt, at alle involverede forstår og bakker op om de projekter, det er besluttet at iværksætte, og hvilke perspektiver projekterne har. Vi har derfor udarbejdet dette forslag til en proces, der sikrer involvering og støtte til de udførende aktører på skolerne.

Informationsmøde med skoleledere

Kursus for skolernes tekniske serviceledere

Løbende opfølgning på kortlægning

Opsamling og evaluering af resultater

Informationsmøder med skoleledere

Et nyt tiltag modtages ofte bedst, når man får lejlighed til at stille spørgsmål, gå i dialog og se hinanden i øjnene. Det kan derfor være en god ide, at den projektansvarlige i Skoleforvaltningen, Skolechefen/Forvaltningsdirektøren for B&U-området, samt kommunens energiansvarlige inviterer til et informationsmøde, hvor alle kommunens skoleledere deltager. På mødet præsenteres:

- Projektets formål og perspektiver – hvorfor skal vi gøre dette?
- De konkrete opgaver, der påhviler skolerne (jf. projektdefinitionen punkt 4)
- En plan for gennemførelse af aktiviteterne
- Den videre proces

Det er vigtigt på informationsmødet at sætte fokus på, hvad skolerne får ud af deltage. Det kan fx være bedre indeklima og mulighed for at beholde dele af besparelsen mv.

Kursus for skolens tekniske serviceledere

Det vil være nødvendigt at inddrage skolens tekniske servicemedarbejdere i brugen af Skolens Værktøjskasse. Det er derfor vigtigt, at alle involverede kender deres roller og ansvarsområde, så de er fortrolige med, hvad de skal gøre, hvordan de skal gøre det og hvornår. I mange tilfælde vil kommunens energiansvarlige spille

en central rolle som støtte for skolens tekniske driftspersonale. På kurset deltager projektansvarlig, energiansvarlig og coach fra Elsparefondens Kunderådgivning.

På kurset præsenteres:

- Projektets formål og perspektiver – hvorfor skal vi gøre dette? Hvordan kan elbesparelser give os en bedre skole?
- En plan for gennemførelse af aktiviteterne
- De konkrete værktøjer, og hvordan de anvendes

Løbende opfølgning på kortlægningen

Det er vigtigt, at der løbende følges op på aktiviteterne på de enkelte skoler. Den projektansvarlige og/eller den energiansvarlige bør derfor løbende sikre, at værktøjerne bliver brugt, at alle ved, hvad de skal gøre mm. Ikke mindst er det vigtigt, at projektet løbende har opbakning i forvaltningen, og at den tid og energi, aktørerne på skolerne skal lægge i projektet, afsættes og synliggøres på alle niveauer i kommunen. Med andre ord er det vigtigt, at det tekniske servicepersonale ikke oplever at stå alene med projektet uden opbakning fra ledelse og kommune.

Opsamling og evaluering af resultater

Resultaterne opsamles løbende af arbejdsgruppen og evalueres i styregruppen. På baggrund af resultaterne vurderes projektets omfang og ambitionsniveau.

Se Trin 4.

Tip!

Tag evt. præsentationsfolderen "Find Energin – Elsparefondens Skolekampagne" med på møderne til inspiration og opbakning af de gode argumenter. Du modtager folderen af Elsparefondens Kunderådgivning og kan bestille yderligere eksemplarer hos Elsparefondens Kunderådgivning.

Trin 4: Renovering eller optimering – sæt ambitionsniveauet og definer projektet

Vurder potentialet

Sæt ambitionsniveauet

Definer projektet og lav finansieringsplan

Gennemførelsen af kortlægningen i Trin 3 vil give et billede af, hvad der kan spares hvor. På baggrund af kortlægningen er det nu tid til at sætte ambitionsniveauet for projektet – vil kommunen gå efter driftsoptimering, eller er der behov for større renoveringer?

Vurder potentialet

Ved at gennemføre kortlægningen på skolerne i Trin 3 har kommunen fået et udmærket grundlag at vurdere projektets potentiale og omfang. Det kan være, at både belysning og ventilation trænger til udskiftning, eller det kan være, at meget kan klares med en bedre indstilling og mindre udskiftninger. Måske er skolens indkøb allerede energirigtigt, eller måske er det netop her og på indstilling af itudstyret, at nemme besparelser kan

opnås. Elsparefondens Skolens Værktøjskasse hjælper med at sætte tal på det forventede potentiale og kommer også med forslag til løsninger.

Sæt ambitionsniveauet

På baggrund af potentialet kan I nu sætte ambitionsniveauet for projektet. Er der behov for at tænke et stort projekt, hvor der eksempelvis foretages en totalrenovering af én eller flere skoler? Eller er løsningen og potentialet nu og her en gennemgående optimering af driften af skolerne? Større projekter vil naturligvis kræve en yderligere kortlægning af øvrige relevante energimæssige, pædagogiske og bygningsmæssige forhold, således at projektet bliver så gennemtænkt og langsigtet

som muligt. Mindre projekter vil ikke kræve så meget at sætte i gang, men som regel kan der heller ikke spares så meget. Hvis I er usikre og/eller har svært ved at dokumentere projektets værdi i kommunen, kan I også overveje at gennemføre et pilotprojekt på én af kommunens skoler.

Definer projektet og lav finansieringsplan

Styregruppen kan nu foretage en primær definition af projektet, som fx indbefatter følgende punkter:

- Fastsæt mål – fx at høste de umiddelbare driftsmæssige besparelser på kommunens skoler og nå ned på Pejlemærke 1 eller 2
- Definer aktiviteter og revider handlingsplan – fx at gennemføre driftsbesparelser på alle kommunens skoler
- Lav tidsplan – definer hvilken tidsramme projektet skal gennemføres over og milepæle heri
- Lav en plan for finansiering af projektet herunder anvendelse af økonomiske incitamenter som energisparepuljer og gevinstdeling
- Inddrag Økonomiforvaltningen

Projektdefinitionen kan bl.a. danne grundlag for det videre arbejde med at vurdere finansieringsmulighederne for projektet. I Forvaltningens Værktøjskasse har Elsparefonden samlet en række gode råd om finansiering.

Gevinstdeling, hvor skolerne beholder noget af driftsbesparelsen, eller energisparepuljer er gode redskaber til at øge skolernes motivation. Det er vigtigt, at der på et tidligt tidspunkt træffes beslutning om anvendelse af økonomiske incitamenter, og at alle relevante parter informeres herom.

Trin 5: Høst besparelserne – gennemfør driftsoptimeringer på skolerne

Anvend værktøjerne til driftsoptimering

Implementer anbefalinger og nye handlemåder

Fasthold fokus og opfølgning

Har I besluttet hovedsageligt at gennemføre driftsoptimeringer på kommunens skoler, er det nu, I skal anvende optimeringsværktøjer og anbefalinger fra Skolens Værktøjskasse. I kortlægningsfasen har I allerede fået anbefalinger til fx bedre indstilling af udstyr mm., som nu bør implementeres og fastholdes. Udfordringen vil for mange kommuner være at fastholde fokus og motivation på skolerne.

Værktøjer til skolens tekniske servicepersonale

De fleste skoler vil kunne spare meget på en generel driftsoptimering af skolens udstyr og på energieffektive indkøb. På baggrund af kortlægningen i trin 3 kan styregruppen igangsætte en række aktiviteter, der i første

omgang kan optimere driften af skolerne. Der er altså tale om at høste de umiddelbare besparelser, som ikke kræver de helt store renoveringer eller investeringer.

Skolens Værktøjskasse indeholder en række værktøjer til skolens tekniske serviceleder og kommunens energiansvarlige, som vejleder i hvordan udstyret indstilles bedst. For at sikre at aktiviteterne gennemføres, er der behov for at involvere skolens ledelse og tekniske servicepersonale yderligere.

En proces til at få gennemført driftsoptimeringer ved hjælp af optimeringsværktøjerne i Skolens Værktøjskasse kan se sådan ud:

Opfølgende møde med skoleledere

Opfølgende møde med skolernes tekniske serviceledere

Løbende opfølgning fra styregruppen

Opfølgende møde med skoleledere: Hvor sætter vi ind med driftsoptimering på baggrund af kortlægningen?

- Projektets formål og perspektiver
- De konkrete opgaver, der påhviler skolerne (fx indstilling af ventilation, IT, energirigtigt indkøb, belysning, løbende opfølgning (energistyring))
- Den videre proces

Opfølgende møde med skolernes tekniske serviceledere og kommunens energiansvarlige: Planlægning af aktiviteterne

- Hvad er besparelspotentialet ved en driftsoptimering?
- De konkrete værktøjer og hvordan de anvendes
- En plan for gennemførelse af aktiviteterne
- Den videre proces
- Evaluering af indsats

Løbende opfølgning fra styregruppen:

- Bliver værktøjerne anvendt?
- Hvilke optimeringer er gennemført?
- Opfølgning på udviklingen i elforbruget ved hjælp af værktøjet Se Elforbrug i Skolens Værktøjskasse

Tip!

Brug Elsparefondens Kunderådgivning til at få vejledning om, hvordan I gennemfører aktiviteter og anvender de forskellige værktøjer mm.

Hvis jeres kommune har en kurveknaekkeraftale kan I yderligere få coaching.

Trin 6: Tænk stort – gennemfør renoveringer på skolerne

Tænk i godt skolebyggeri

Råd til processen

Hent inspiration og viden

I mange kommuner vil den største gevinst på alle fronter kunne opnås ved egentlige renoveringsprojekter – eller måske endda nybyggeri. Det er også muligt, at der allerede er planlagt renovering af kommunens skoler, og at det handler om at tænke energieffektiviseringer ind i disse planer. I en sådan proces er det vigtigt at alliere sig med de rette rådgivere og gøre brug af eksisterende viden på området, således at projekterne baseres på best practice og langtidssikres.

Et godt skolebyggeri

Det er ikke en enkelt ting som gør at det bliver en vellykket proces, og at slutproduktet bliver som ønsket. Mange forhold skal tages i betragtning. Men kendetegnende ved et godt skolebyggeri er, at elever og ansatte oplever, at byggeriet opfylder deres forventninger og behov og danner en god ramme om dagligdagen og læringsmiljøet. Derudover skal byggeriet leve op til lovgivningens krav til fx arbejdsmiljø og luftkvalitet. Endelig skal byggeriet opfylde de mål som kommunen har fastsat.

Råd til processen:

- Inddrag alle berørte grupper i processen
- Brug Elsparefondens coaches
- Inddrag interne kompetencer
- Brug eksterne rådgivere og eksperter
- Hent inspiration fra andre skolebyggerier og cases om skoleudvikling
- Vær opmærksom på at overholde love og regler på området (Se Forvaltningens Værktøjskasse)
- Læs og brug vejledninger om skolebyggeri
- Kommuniker løbende til alle involverede og til kommunens borgere
- Inddrag berørte/involverede grupper i udviklingsprocessen
- Følg løbende op på, at byggeriet overholder projektmål og energikrav
- Husk at samle op og evaluere indsats

Hent inspiration og viden

www.godtskolebyggeri.dk og Branchevejledningen Godt Skolebyggeri

Publikationerne: Fremtidens Energieffektive Skoler, Energieffektive Skoler, Reduceret Energiforbrug Til Skoleventilation, Sunde Skoler. Kan hentes på SBI's hjemmeside under Aalborg Universitet.

